

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน

ภาษาไทย

วรรณคดีและวรรณกรรม ม.๒

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เรียบเรียง

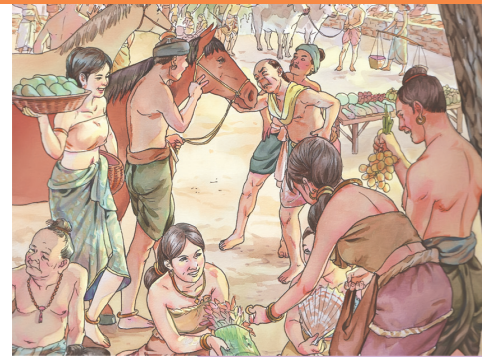
นางฟองจันทร์ สุขยิ่ง
นางกัลยา สหชาติโกสัย
นางสาวศรียวรรณ ช้อยหิรัญ
นายภาสกร เกิดอ่อน
นางสาวระวีวรรณ อินทรประพันธ์

ผู้ตรวจ

นางประนอม พงษ์เผือก
นางจินตนา วีรเกียรติสุนทร
นางวรวรรณ คงมานุสรณ์

บรรณาธิการ

นายเอกรินทร์ สีมหาศาล

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน

ภาษาไทย

วรรณคดีและวรรณกรรม ม.๒

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

คำเตือน

หนังสือเล่มนี้ได้รับการคุ้มครองตาม พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ ห้ามมิให้ผู้ใด ทำซ้ำ คัดลอก เลียนแบบ ทำสำเนา จำลองงานจากต้นฉบับหรือแปลงเป็นรูปแบบอื่น ในวิธีต่างๆ ทุกวิธี ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน โดยมีได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ถือเป็นการละเมิด ผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบทั้งทางแพ่งและทางอาญา

พิมพ์ครั้งที่ ๑

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

ISBN : 978-616-203-586-9

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ได้กำหนดให้ภาษาไทยเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้หลัก โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้สามารถใช้ภาษาไทยได้อย่างถูกต้อง คล่องแคล่ว และเหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย สามารถนำความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การใช้ภาษาไปใช้ติดต่อสื่อสารและเป็นเครื่องมือศึกษาหาความรู้ตลอดชีวิต

ภาษาไทยเป็นเอกลักษณ์ของชาติเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมอันก่อให้เกิดความเป็นเอกภาพและเสริมสร้างบุคลิกภาพของคนในชาติให้มีความเป็นไทย ใช้ในการติดต่อสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจเพื่อความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ทำให้สามารถประกอบธุรกิจ การงาน และดำรงชีวิตร่วมกันในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างสันติสุข ใช้สำหรับการแสวงหาความรู้และประสบการณ์จากแหล่งข้อมูลสารสนเทศต่างๆ เพื่อพัฒนาความรู้กระบวนการคิดวิเคราะห์ การวิจารณ์ การสร้างสรรค์ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันให้เจริญก้าวหน้า นอกจากนี้ยังเป็นสื่อแสดงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษด้านวัฒนธรรม ประเพณี สุนทรียภาพ เป็นสมบัติล้ำค่าควรแก่การเรียนรู้อนุรักษ์และสืบสานให้คงอยู่คู่ชาติไทยตลอดไป

ทั้งนี้หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ นี้ทางคณะผู้เรียบเรียงแบ่งเนื้อหาออกเป็น ๒ เล่ม คือ

หลักภาษาและการใช้ภาษา ครอบคลุมตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง สาระที่ ๑ การอ่าน สาระที่ ๒ การเขียน สาระที่ ๓ การฟัง การดู และการพูด และ สาระที่ ๔ หลักการใช้ภาษา

วรรณคดีและวรรณกรรม ครอบคลุมตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง สาระที่ ๕ วรรณคดีและวรรณกรรม

คณะผู้เรียบเรียงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย วรรณคดีและวรรณกรรมเล่มนี้ จะเป็นสื่อการเรียนการสอนที่ช่วยพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้มีคุณภาพบรรลุตัวชี้วัดและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ กำหนดไว้ทุกประการ

คณะผู้เรียบเรียง

สารบัญ

ตอนที่ ๕

วรรณคดีและวรรณกรรม

บทนำ		(๑)
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑	โคลงภาพพระราชพงศาวดาร	๒
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒	บทเสภาสามัคคีเสวก	๑๘
	ตอน วิสวกรรมาและสามัคคีเสวก	
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓	ศิลาจารึกหลักที่ ๑	๓๔
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔	บทละครเรื่อง รามเกียรติ์	๕๒
	ตอน นารายณ์ปราบหนทก	
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕	กาพย์ห่อโคลงประพาสธารทองแดง	๘๐
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๖	โคลงสุภาพษิตพระราชนิพนธ์	๑๐๒
	พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๗	กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า	๑๔๐
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๘	นิราศเมืองแกลง	๑๕๙
บทอาขยาน		๑๘๐
บรรณานุกรม		๑๘๔

บทนำ

วรรณคดีเป็นงานสร้างสรรค์อันล้ำค่า แสดงถึงภูมิปัญญาอันปราดเปรื่องของกวีที่ถ่ายทอดความรู้ ความคิด แนวทางการดำเนินชีวิตที่งดงาม ถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึก ความเข้าใจโลกและเข้าใจชีวิต ผ่านความคิด พฤติกรรมของตัวละคร สะท้อนภาพสังคม แสดงให้เห็นสัจธรรมและวิสัยหรือธรรมชาติของมนุษย์ในสังคม การอ่านวรรณคดีจึงทำให้ผู้อ่านได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินจากเนื้อเรื่อง ได้รับรสไพเราะจากการใช้ถ้อยคำ สำนวนโวหาร ท่วงทำนองการประพันธ์และยังทำให้ได้ความรู้ ข้อคิด คติธรรม ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตได้ ดังนั้น วรรณคดีไทยจึงเป็นสมบัติอันล้ำค่าของชาติ ที่คนไทยควรอ่านอย่างวิเคราะห์และพิจารณา เพื่อการอนุรักษ์และสืบทอดเป็นมรดกของลูกหลานต่อไป

๑ ความหมายของวรรณกรรมและวรรณคดี

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๕๔ ให้ความหมายของ วรรณกรรม ไว้ว่า หมายถึง งานหนังสือ งานประพันธ์ บทประพันธ์ทุกชนิด ทั้งที่เป็นร้อยแก้วและร้อยกรอง งานนิพนธ์ที่เรียบเรียงขึ้นทุกชนิด เช่น หนังสือ จุลสาร สิ่งเขียน สิ่งพิมพ์ ปาฐกถา คำปราศรัย สุนทรพจน์ และหมายความรวมถึงโปรแกรมคอมพิวเตอร์

วรรณคดี หมายถึง วรรณกรรมที่ได้รับการยกย่องว่าแต่งดี มีคุณค่า มีศิลปะในการประพันธ์ มีทั้งวรรณคดีที่เป็นร้อยแก้วและร้อยกรอง เช่น สามก๊ก พระราชนิพนธ์สิบสองเดือน รามเกียรติ์ อิเหนา ขุนช้างขุนแผน พระอภัยมณี เป็นต้น

จากความหมายจะเห็นว่าวรรณกรรมมีความหมายกว้างกว่าวรรณคดี และวรรณคดีทุกเรื่อง นับว่าเป็นวรรณกรรมแต่วรรณคดีต้องได้รับการยกย่องว่าแต่งดีและมีคุณค่า คำว่า “วรรณคดี” มีขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๕๗ เมื่อมีการก่อตั้งวรรณคดีสโมสรโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการแต่งหนังสือทั้งร้อยแก้ว และร้อยกรอง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแต่งตั้งนักปราชญ์ราชบัณฑิตทั้งหลาย ในสมัยนั้น ให้พิจารณาหนังสือที่แต่งขึ้นตั้งแต่เมื่อมีวรรณกรรมเป็นลายลักษณ์อักษรครั้งแรกใน สมัยสุโขทัย เพื่อพระราชทานรางวัลแก่ผู้แต่งหนังสือได้ดีและยกย่องให้เป็นวรรณคดีที่เป็นสมบัติ อันมีค่าของชาติ ควรเป็นมรดกตกทอดถึงลูกหลานไทย

วรรณคดี คือ หนังสือที่แต่งดี ถูกต้องตามระเบียบกฎเกณฑ์ทางภาษา มีรูปแบบการแต่ง เหมาะสมกับเนื้อหา มีสาระที่เป็นประโยชน์ ไม่ชักนำไปในทางที่เสื่อมเสีย มีคุณค่าทางสังคมคือ ให้ความรู้ ความคิด ให้คติสอนใจ เข้าใจโลกและเห็นสัจธรรมของมนุษย์ สะท้อนให้เห็นสภาพชีวิต ความคิด ความเชื่อของบรรพชน ผู้อ่านสามารถนำความรู้ ข้อคิด คติธรรม ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ ในการดำรงชีวิตและพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้า รวมทั้งมีคุณค่าด้านวรรณศิลป์คือให้ผู้อ่านได้รับรส และเสียงเสนาะของถ้อยคำ ท่วงทำนองและลีลาการประพันธ์ ใช้ภาษาที่ไพเราะทั้งด้านเสียง และความหมาย มีความประณีตในการใช้ถ้อยคำ ทำให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจตามเนื้อเรื่องที่อ่าน

หนังสือที่ได้รับการยกย่องจากวรรณคดีสโมสร เช่น

- **ลิลิตพระลอ** เป็นยอดแห่งวรรณคดีประเภทลิลิต
- **สมุทรโฆษคำฉันท์** เป็นยอดแห่งวรรณคดีประเภทฉันท์
- **มหาชาติกลอนเทศน์** เป็นยอดแห่งวรรณคดีประเภทกาพย์
- **ขุนช้างขุนแผน** เป็นยอดแห่งวรรณคดีประเภทกลอนเสภา
- **อิเหนา** เป็นยอดแห่งวรรณคดีประเภทกลอนบทละครรำ

๒ คุณค่าของวรรณคดี

หนังสือที่ได้รับการยกย่องเป็นวรรณคดีนั้นต้องเป็นหนังสือที่แต่งดี คือ มีศิลปะในการนำเสนอเรื่อง มีความงามของการใช้ถ้อยคำหรือที่เรียกว่าสุนทรียภาพ ทำให้ผู้อ่านได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน จรรโลงจิตใจ สามารถยกระดับจิตใจ ไม่ชักนำไปสู่พฤติกรรมเสื่อมลง มีคุณค่าทั้งด้านเนื้อหา ด้านวรรณศิลป์ ด้านสังคม และข้อคิดที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

๒.๑ คุณค่าด้านเนื้อหา

๑) **ได้รับความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่างๆ มากขึ้น** ผู้อ่านจะได้รับความรู้ทั้งเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี สภาพสังคม การเมืองการปกครอง การดำรงชีวิตของคนในสมัยต่างๆ และความรู้อื่นๆ อีกมากมายจากการอ่านวรรณคดี เช่น การอ่านศิลาจารึกหลักที่ ๑ ของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ทำให้เข้าใจพระราชประวัติของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช สภาพบ้านเมือง การปกครอง วัฒนธรรมประเพณี และการขยายอาณาเขตของกรุงสุโขทัย ดังตัวอย่าง

...เมืองสุโขทัยนี้ มีสี่ปากประตูหลวง เทียร่อมคนเสียดกัน เข้ามาดูท่านเผาเทียน
ท่านเล่นไฟ...

(ศิลาจารึกหลักที่ ๑: พ่อขุนรามคำแหงมหาราช)

๒) **ได้รับประสบการณ์** เช่น การอ่านพระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้าน พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้เกี่ยวกับสภาพบ้านเมือง สถานที่ วัฒนธรรมประเพณีต่างๆ เหมือนกับได้ตามเสด็จไปด้วย ดังตัวอย่าง

...เมืองตุนรินนี้เปนเมืองใหญ่โตมาก จำนวนพลถึงสี่แสน ตึกรามเปนตึกอย่างใหญ่
ชั้นต่ำเดินได้ตลอด ผ่านถนนก็มีสะพานข้ามจากตึกฟากถนนข้างหนึ่งไปถึงฟากถนน
อีกข้างหนึ่ง ถ้าจะเดินไม่ให้ถูกฝนถูกแดดเลยก็อาจจะเดินได้หลายกิโลเมตร...

(ไกลบ้าน: พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว)

๓) เกิดจินตนาการและพัฒนาความคิด

จินตนาการเป็นภาพที่เกิดขึ้นในใจของผู้อ่าน จากคำบรรยาย คำพรรณนา และคำอุปมาอุปไมยเปรียบเทียบจนเห็นภาพได้ชัดเจน โดยจินตนาการของแต่ละคนไม่เหมือนกันแต่เป็นสิ่งที่สวยงามและมีคุณค่าที่สุดที่ได้รับจากการอ่าน เป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เช่น การอ่านวรรณคดีเรื่องพระอภัยมณี ก็กล่าวถึงม้านิลมังกรว่ามีลักษณะเขียวเป็นเพชร เกล็ดเป็นนิล ลิ่นเป็นปาน ดังบทประพันธ์

พระนักสิทธิ์พิศดูเป็นครุพัก	หัวร่อคักรูปร่างมันช่างขัน
เมื่อตัวเดียวเจียวกลายเป็นหลายพันธุ์	กำลังมันมากนักเหมือนยักษ์มาร
กินคนผู้บุปผาหญ้าใบไม้	มันทำได้หลายเล่ห์อายเตรฉาน
เขียวเป็นเพชรเกล็ดเป็นนิลลิ่นเป็นปาน	ถึงเอาขวานฟันฟาดไม่ขาดรอน
(พระอภัยมณี: สุนทรภู่)	

ผู้ที่อ่านวรรณคดีจะเกิดจินตนาการไปตามเนื้อเรื่องและทำให้เกิดผลงานด้านศิลปะแขนงอื่นๆ เช่น จิตรกรรม (การวาดภาพ) ประติมากรรม (การปั้นและแกะสลัก) นาฏศิลป์ (การแสดงละครและฟ้อนรำ) เป็นต้น

๔) **พัฒนาจิตใจผู้อ่าน** วรรณคดีต่างๆ และวรรณกรรมปัจจุบันที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นหนังสือดี มีเนื้อหาสาระ มีเรื่องราวที่สนุก อ่านแล้วสบายใจ คลายเครียด โดยกวีนิพนธ์สามารถกล่อมเกล่าจิตใจให้อ่อนโยน ให้ข้อคิดคติธรรม อีกทั้งสอนให้ประพฤติดีประพฤติชอบ สร้างสรรค์ จรรโลงใจให้เกิดกำลังใจยามท้อแท้ ประกอบกับสามารถพัฒนาจิตใจ ยกระดับความรู้ ความคิดและสติปัญญาให้สูงขึ้น ดังบทประพันธ์

อันนัยน์ดาพาตัวให้มัวหมอง	เหมือนทำนองแะออกบอกกระแส
จริงมิจริงเขาก็เอาไปเล่าแซ่	คนรังแกมันก็ว่านัยน์ตาคม
อันที่จริงหญิงชายย่อมหมายรัก	มิใช่จักตัดทางที่สร้างสม
แม่นจักรักรักไว้ในอารมณ์	อย่ารักชมนอกหน้าเป็นราศี
ดังพฤษชาติต้องวายุพัตโบท	เขยื้อนโยกก็แต่กิ่งไม้ทั้งที่
จงยับยั้งชั่งใจเสียให้ดี	เหมือนจามรีรู้จักรักษากาย
(สุภาวดีสอนหญิง: สุนทรภู่)	

จากบทประพันธ์สะท้อนให้เห็นค่านิยมในการสอนบุตรหลานที่เป็นผู้หญิง ให้รู้จักรักษาวงศ์วานตัว ไม่ประพฤติดนให้มัวหมองหรือเกิดความเสื่อมเสีย

อันคำคมลมบุรุษนั้นสุดกล้า
จระวังตั้งมั่นในสันดาน

เขาย่อมว่าสลัสนี้กินหวาน
อย่าลนลานหลงละเลิงด้วยเชิงชาย
(สุภาษิตสอนหญิง: สุนทรภู่)

จากบทประพันธ์จะเห็นว่ากวีตั้งใจให้เป็นคำสอนผู้หญิง ว่าอย่าหลงใหลกับคำหวานของผู้ชาย เพราะอาจเป็นคำพูดที่ไม่มีความจริงใจ บั่นแตงขึ้น หากหญิงใดเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสอน ย่อมเป็นสตรีที่มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี สมเป็นกุลสตรีที่ดั่งงามตามค่านิยมของสังคมไทย

๒.๒ คุณค่าด้านวรรณศิลป์

หนังสือที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นวรรณคดีหรือวรรณกรรมดีเด่นต้องมีกลวิธีการเขียนที่ดีและเหมาะสมกับรูปแบบของคำประพันธ์แต่ละประเภท การนำเสนอเรื่องราวไม่สับสน ชวนให้น่าสนใจน่าติดตาม การใช้ภาษาสละสลวย ไพเราะ ทั้งถ้อยคำ เสียงและความหมาย ใช้สำนวนโวหารถูกต้อง เกิดความสนุกสนาน เกิดจินตนาการตามเนื้อเรื่อง ทำให้เพลิดเพลิน ได้รับไพเราะจากเสียงเสนาะและถ้อยคำ

การที่ผู้อ่านจะเกิดจินตนาการตามเนื้อเรื่องได้จะต้องเข้าใจการใช้สำนวนโวหารและภาพพจน์เพื่อให้เห็นภาพ เกิดอารมณ์สะเทือนใจ และมีความรู้สึกคล้อยตาม

๑) การใช้โวหาร โวหารที่ใช้ในการประพันธ์ มีดังนี้

๑.๑) บรรยายโวหาร คือ การเขียนบรรยายเหตุการณ์ที่เป็นข้อเท็จจริงของสิ่งต่างๆ อย่างตรงไปตรงมา ดังบทประพันธ์

เมื่อนั้น	เทวสุราฤทธิ์ทุกทิตา
สุบรรณคนธรรพวิทยา	ต่างมาเฝ้าองค์พระสุลี
ครั้นถึงซึ่งเชิงไกรลาส	คนธรรพเทวราชฤๅษี
ก็ชวนกันย่างเยื้องจรี	เข้าไปยังที่อัฒจันทร์
นนทกก็ล้างเท้าให้	เมื่อจะไปก็จับหัวสั้น
สัพยอกหยอกเล่นเหมือนทุกวัน	สรวลสันต์เยาะเย้ยเสเฮฮา

(รามเกียรติ์ ตอน นารายณ์ปราบนนทก: พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช)

จากบทประพันธ์บรรยายให้เห็นภาพนนทกถูกเหล่าเทวดา ครุฑ และคนธรรพ แกล้งหยอกเย้าและหัวเราะเยาะเย้ยทุกวัน

๑.๒) พรรณาโวหาร คือ การเล่ารายละเอียดของเรื่องราวเพื่อให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพตามบทประพันธ์ของกวี ดังบทประพันธ์

(๔)

ต้นแคคางกร่างกระพุ่มช่อมออก
เจ้าพลายเพลินเดินพลางตามทางเกวียน
ถึงโคกฆ้องหนองสะพานบ้านกะเหรี่ยง
พริกมะเขือเหลืองงามอร่ามตา
เห็นไก่เตี้ยเขี่ยคุ้ยที่ขุ่ยไผ่
พบนกยูงฝูงใหญ่ไล่กระพือ

ทั้งช่อดอกดูไสวเหมือนไม้เขียน
ตลอดเลี่ยนลมเรื่อยเฉื่อยเฉื่อยมา
เห็นโรงเรียงไร่ฝ้ายทั้งซ้ายขวา
สาธิกาแก้วกินแล้วบินฮือ
กระซอกไล่ลดเลี้ยวมันเปรี้ยวปรือ
มันบินหวือโห่ร้องคนองใจ

(ขุนช้างขุนแผน ตอน กำเนิดพลายงาม: สุนทรภู่)

จากบทประพันธ์กวีได้พรรณนาถึงเรื่องราวขณะที่พลายงามเดินทางกลางป่า เพื่อไปพบนางทองประศรี พรรณนาถึงความงามของต้นแค คาง กร่าง กระพุ่ม พรรณนาถึงพฤติกรรมของนกสาธิกา นกแก้ว ไก่ และฝูงนกยูง โดยกวีเลือกใช้กริยาแสดงอาการ คุณสมบัติ และภาพพจน์เปรียบเทียบเพื่อให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพตามเนื้อเรื่องที่ได้อ่าน

๑.๓) เทศนาโวหาร คือ โวหารที่มุ่งในการสั่งสอน ชักจูงจิตใจผู้อ่านให้คล้อยตามดังบทประพันธ์

แล้วสอนว่าอย่าไว้ใจมนุษย์
ถึงเถาวัลย์พันเกี่ยวที่เลี้ยวลด

มันแสนสุดลึกล้ำเหลือกำหนด
ก็ไม่คิดเหมือนหนึ่งในน้ำใจคน

(พระอภัยมณี: สุนทรภู่)

จากบทประพันธ์เป็นตอนที่พระฤๅษีสอนสุดสาครว่า อย่าไว้ใจใครง่าย เพราะจิตใจมนุษย์นั้นยากแท้หยั่งถึง แม้เถาวัลย์ที่คดเคี้ยว ก็ไม่คิดเท่าใจคน

๑.๔) สาธกโวหาร คือ โวหารที่มีจุดมุ่งหมายให้ความชัดเจนด้วยการยกตัวอย่างประกอบ เพื่ออธิบายสนับสนุนความคิดเห็นให้ผู้อ่านเข้าใจและเกิดความเชื่อถือ ดังบทประพันธ์

...อำนาจความสัตย์เป็นอำนาจศักดิ์สิทธิ์ ไม่เพียงแต่จับหัวใจคน แม้แต่สัตว์ก็ยังมีความรู้สึกในความสัตย์ซื่อ เมื่อกวนอุตายแล้ว ม้าของกวนอูก็ไม่ยอมกินหญ้า กินน้ำและตายตามเจ้าของไปในไม่ช้า ไม่ยอมให้หลังของมันสัมผัสกับผู้อื่นนอกจากนายของมัน...

(สามก๊ก: เจ้าพระยาพระคลัง (หน))

จากบทประพันธ์จะเห็นว่าข้อความแสดงความคิดหลักที่ต้องการเสนอ คือ อำนาจความสัตย์เป็นอำนาจศักดิ์สิทธิ์ บุคคลที่ตั้งอยู่ในความสัตย์เป็นผู้ประเสริฐ มีสิริมงคลแก่ตนเอง และเป็นต้นบุญของบุคคลอื่น ไม่เพียงแต่จับหัวใจคน แม้แต่สัตว์ก็ยังมีความรู้สึกในความสัตย์ซื่อ

(๕)

๑.๕) อุปมาโวหาร คือ โวหารเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่งเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น มักมีคำว่าเปรียบ ประดุจ ดุจ ดัง เหมือน ราวกับ เล่ห์ เพียง เพียง ดังบทประพันธ์

สุพรรณหงส์ทรงพุ่มห้อย
เพียงหงส์ทรงพรหมินทร์

งามชดช้อยลอยหลังสินธุ์
ลิลลาคเลื่อนเดือนตาชม

(กาพย์เห่เรือ: เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร)

จากบทประพันธ์เป็นการใช้โวหารเปรียบเทียบเรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ที่ลอยลำอยู่ในแม่น้ำว่างามเหมือนหงส์ที่เป็นพาหนะของพระพรหม

๒) การใช้ภาพพจน์ คือ การใช้สำนวนในการสร้างภาพในใจของผู้อ่านให้ชัดเจนตรงกับความคิด ความรู้สึกของกวี ประเภทของภาพพจน์ มีดังนี้

๒.๑) อุปมา คือ การเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งให้คล้ายหรือเหมือนกับสิ่งหนึ่ง ดังบทประพันธ์

ควรนึกว่าบรรดาข้าพระบาท
เหมือนลูกเรืออยู่ในกลางหว่างวารี

ล้วนเป็นราชบริพารพระทรงศรี
จำต้องมิมีตรจิตสนิทกัน

(บทเสภาสามัคคีเสวก: พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว)

จากบทประพันธ์เป็นการเปรียบเทียบให้เห็นว่าข้าราชการเปรียบเสมือนลูกเรือการที่เรือจะเคลื่อนที่ไปข้างหน้าได้ ต้องอาศัยความสามัคคีของลูกเรือบนเรือลำนั้น

๒.๒) อุปลักษณะ คือ การเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง ซึ่งแตกต่างจากอุปมา เพราะอุปมาเป็นการเปรียบว่าสิ่งหนึ่งเหมือนหรือคล้ายกับสิ่งหนึ่ง โดยอุปลักษณะมักใช้คำว่า เป็น คือ ในการเปรียบ ดังบทประพันธ์

ธรณินปราณีแก่เรานัก
ใจแผ่นดินคือมารดาผู้อาทร

พร้อมจะให้ลูกรักได้พักผ่อน
ให้ลูกหนุนตักนอนไปจนตาย

(แผ่นดินคือมารดา: ไพวรินทร์ ขาวงาม)

จากบทประพันธ์กล่าวถึงความปราณีของแผ่นดินที่มีต่อมนุษย์และเปรียบว่าแผ่นดินคือ มารดาของมนุษย์ ให้มนุษย์ได้อยู่อาศัย

๒.๓) อติพจน์ คือ การใช้ถ้อยคำเพื่อการกล่าวเกินจริง ดังบทประพันธ์

โฉมแม่จกฝากฟ้า
เกรงเทพไ้ธรณินทร์
ฝากลมเลื่อนโฉมบิน
ลมจะชายชักช้า

ฤตินี ดีฤ
ลอบกล้า
บนเล่า นะแม่
ชอกเนื้อเรียมสงวน

(นิราศนรินทร์: นายนรินทร์ธิเบศร์)

จากบทประพันธ์เป็นการเลือกสรรถ้อยคำเพื่อให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ ความรู้สึก คล้อยตามกวีและเกิดจินตภาพถึงความรัก ความห่วงแหน ของกวีที่มีต่อนางอันเป็นที่รัก เมื่อจะนำนางไปฝากกับฟ้า ฝากกับดิน ฝากกับเทวดา หวังเกรงจะถูกลอบเชยชม แม้จะฝากกับลมก็เกรงว่าลมจะพัดผิวกายของนางให้ชอกช้า ซึ่งในความเป็นจริงสิ่งที่กวีกล่าวถึงเป็นไปได้ แต่เป็นการใช้ถ้อยคำให้ฟังหนักแน่นยิ่งขึ้น เน้นย้ำเพื่อแสดงถึงความรักและห่วงแหนที่มีต่อนางอันเป็นที่รัก

๒.๔) บุคคลวัตหรือบุคลาธิษฐาน คือ การกล่าวถึงสิ่งที่ไม่มีชีวิตจิตใจให้มีการกระทำและความรู้สึกนึกคิดอย่างมนุษย์ ดังบทประพันธ์

เพชรน้ำค้างค้างหล่นบนพรมหญ้า
เคล้าเคลียหยอกดอกหญ้าอย่างอาลัย

เย็นหยาดฟ้ามาผืนหล่งวันใหม่
เมื่อแนกดาวไปไฟไหวตะวัน

(วาริตรียางค์: เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์)

จากบทประพันธ์น้ำค้างทำกริยาเหมือนมนุษย์ คือ น้ำค้างที่ค้างอยู่บนใบหญ้าและแสดงกริยา “หลง” คือไม่ยอมจากใบหญ้าเฝ้าแต่เคล้าเคลียและหยอกกับดอกหญ้าด้วยความอาลัย ไม่อยากจากไปเมื่อพระอาทิตย์ขึ้น

๒.๕) สัทพจน์ คือ การใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติ โดยใช้ตัวอักษรสะกดให้ออกเสียงคล้ายกับเสียงที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ หรือที่ได้ยินทั่วไปมากที่สุด ดังบทประพันธ์

เกือบรุ่งฟุ้งกลั่นเกลี้ยง
หึ่งหึ่งฟุ้งเวียรวล

เพียงสุคน
ว่อนเกล้า

(โคลงนิราศสุพรรณ: สุนทรภู่)

จากบทประพันธ์กวีใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติ คือ เสียงบินของผึ้งว่า มีเสียงดัง “หึ่ง หึ่ง” ซึ่งเป็นการใช้ภาษาในการสร้างภาพและเสียงให้แก่ผู้อ่านอย่างชัดเจน

๓) การใช้ภาษาให้เกิดเสียงเสนาะ คือ การเลือกใช้ถ้อยคำให้เกิดเสียงเสนาะ ทำให้บทประพันธ์เกิดความไพเราะ ดังนี้

๓.๑) การเล่นคำ คือ กลวิธีที่ใช้คำคำเดียวกันซ้ำในบทประพันธ์แต่ความหมายของคำจะแตกต่างกัน ดังบทประพันธ์

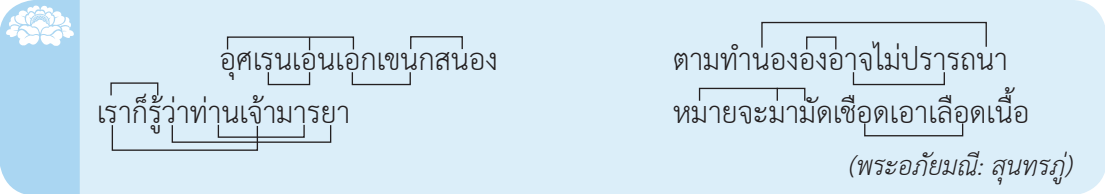
ลางลึงลึงลอดไม้
แลลูกลึงลงชิง
ลึงลมไล่ลมตึง
แลลูกลึงลางไหล

ลางลึง
ลูกไม้
ลึงโลด หนีนา
ลอดเลี้ยวลางลึง

(ลิลิตพระลอ: ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง)

จากบทประพันธ์วีถีการเล่นคำที่ออกเสียงเหมือนกันแต่ความหมายต่างกันว่า
ลิงบางตัวลอดเถาไม้กลางลิงเล่น ลูกลิงบางตัวลงชิงลูกไม้กิน ส่วนลิงลมพอกุลมพัดก็เล่นโลดหนีไปโดยเร็ว
เหมือนกับลมพัด ลูกลิงบางตัวก็เล่นไล่กัน บางตัวก็หนีโดยลอดเถาไม้กลางลิงไป (ไหล้ คือ ไล่ เป็นโทโทษ)

๓.๒) การใช้เสียงสัมผัส นอกจากสัมผัสนอกซึ่งเป็นสัมผัสบังคับแล้ว วรรณคดี
จะมีความไพเราะยิ่งขึ้นหากใช้สัมผัสใน คือ สัมผัสสระและสัมผัสอักษร ดังบทประพันธ์

จากบทประพันธ์มีสัมผัสใน ได้แก่ สัมผัสสระ คือ (อุศ)เรน - เอน เอก - เขนก
(อง)อาจ - ปรารถ(นา) เรา - เจ้า ว่า - (มาร)ยา ท่าน - มาร(ยา) เชือด - เลือด และมีสัมผัสอักษร
ได้แก่ อุศ(เรน) - เอน - เอก (เข)นก - (ส)นอง (ทำ)นอง - (ปรารถ)นา อง - อาจ เรา - รู้ หมาย - มา - มัด

๒.๓ คุณค่าด้านสังคม

คุณค่าของวรรณคดีด้านสังคม แบ่งเป็น ๒ ลักษณะใหญ่ คือ

๑) คุณค่าด้านนามธรรม เป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้แต่สัมผัสได้ด้วยความรู้สึก เช่น
ความดี ความชั่ว ค่านิยม จริยธรรมของคนในสังคม ดังบทประพันธ์

เป็นธรรมเนียมไทยแท้แต่โบราณ อย่างดีเลิศตามมีและตามเกิด	ใครมาถึงเรือนชานต้องต้อนรับ ให้พลัดเพลินกายากว่าจะกลับ (พระร่วง: พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว)

จากบทประพันธ์แสดงให้เห็นวัฒนธรรมในการต้อนรับแขกของคนไทยที่เต็มใจต้อนรับ
แขกด้วยของที่ดีที่สุด ให้ความสะดวกกาย สบายใจจนกว่าแขกจะเดินทางกลับ

๒) คุณค่าด้านรูปธรรม เป็นสิ่งที่จับต้อง มองเห็นได้ สัมผัสด้วยกายได้ เช่น สภาพ
ความเป็นอยู่ วิถีชีวิต การแต่งกาย การก่อสร้างทางวัตถุ เป็นต้น ดังบทประพันธ์

บัดนั้น ครั้นรู้ข่าวข้าศึกไม่ไว้ใจ พวกผู้หญิงวิ่งหาเสาแทรกคาน เอาผ้าคาดอกมันพันพัว	ฝูงคนชนบทน้อยใหญ่ บ้านช่องของใครก็ผอนครว ลนลานแบ่งเสปียงไว้ให้ผัว เตรียมตัวเก็บของใส่หีบคอน (อิเหนา: พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย)

จากบทประพันธ์สะท้อนให้เห็นสภาพวิถีชีวิตของผู้คนในสมัยอดีต เมื่อเกิดศึกสงคราม
จะเกิดความสับสน วุ่นวาย และตื่นตระหนก ผู้คนต่างเตรียมตัวเก็บข้าวของและทรัพย์สินเพื่อหลบหนี
ข้าศึก สะท้อนให้เห็นถึงหน้าที่ของผู้ชายและผู้หญิง โดยผู้ชายเป็นเพศที่แข็งแรงกว่าจะต้องคอยป้องกัน
ครอบครัว ในขณะที่ผู้หญิงมีหน้าที่ในการเตรียมเสบียง ขนย้ายข้าวของต่างๆ และยังสะท้อนให้เห็นถึง
ความรัก ความผูกพัน สายใยของครอบครัว ที่ไม่มีใครหนีเอาตัวรอดแต่เพียงผู้เดียว หากแต่ทุกคนจะ
คอยช่วยเหลือดูแลกัน

๒.๔ ข้อคิดที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

วรรณคดีนอกจากจะให้ความบันเทิงเป็นหลักแล้ว ยังแฝงไปด้วยคติธรรม คำสอน และ
ข้อคิดต่างๆ ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยผู้เขียนนำเสนอผ่านฉาก ตัวละคร หรือ
องค์ประกอบส่วนอื่นของเรื่อง ในขณะที่เราอ่านวรรณคดี เราจะไม่รู้สึกที่กำลังถูกสอนโดยตรง เนื่องจาก
ผู้เขียนมีกลวิธีการนำเสนอที่น่าติดตาม ทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ความรู้สึกคล้อยตาม วรรณคดีทุกเรื่อง
แฝงข้อคิดต่างๆ ที่ผู้อ่านสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน โดยขึ้นอยู่กับวัยและประสบการณ์
ของผู้อ่าน เช่น

๑) ด้านการศึกษา ในวรรณคดีหลายเรื่องมักสอดแทรกค่านิยมเกี่ยวกับการศึกษา คือ
ชี้ให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของการศึกษาเล่าเรียน ดังบทประพันธ์

ลูกผู้ขาลายมือนั้นคือยศ แล้วพาลูกออกมาช่างทางเกวียน	เจ้าจงอดส่ำทำสมาธิสมาธิ จะจากเจียนใจขาดอนาใจ (ขุนช้างขุนแผน ตอน พลายงามพบพ่อ: ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง)

จากบทประพันธ์กล่าวถึง คำสอนของนางวันทองที่สอนพลายงามว่าให้ความสำคัญ
และขยันหมั่นเพียรต่อการศึกษาเล่าเรียน

๒) ด้านการทำงาน ในวรรณคดีหลายเรื่องจะสอนให้รู้จักการทำงานหรือหน้าที่ที่
ต้องรับผิดชอบ เช่น มงคลสูตรคำฉันท์ สอนเรื่องการทำงานให้มีความเรียบร้อย ไม่คั่งค้าง ในบทละคร
เรื่อง รามเกียรติ์ มีคำสอนเกี่ยวกับเรื่องการทำงาน สำหรับผู้มีอาชีพรับราชการว่าควรปฏิบัติตน
อย่างไร ดังบทประพันธ์

อย่าแต่งตัวโอ้อวดพระทรงชัย หมอบเฝ้าอย่าก้มเงยหงาย	ที่ในพระโรงรัตน อย่าเตร่ร้ายเหลือบแลซ้ายขวา (รามเกียรติ์ ตอน พาลีสอนน้อง: พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช)

จากบทประพันธ์สะท้อนให้เห็นว่า ในฐานะข้าราชการ เมื่อจะเข้าเฝ้าพระเจ้าแผ่นดิน
หรือพบผู้ใหญ่ต้องแต่งกายให้เหมาะสมกับกาลเทศะ ตลอดจนรู้จักสำรวมกิริยา

๓) **ด้านการดำรงชีวิตประจำวัน** ในวรรณคดีหลายเรื่อง ให้คติสอนใจ สามารถนำความรู้ ความคิดไปใช้เตือนใจได้ ดังบทประพันธ์

บัดเดียดงห่างเห่งวังเวงแวว เห็นโยคีขีรุ่งพุ่งออกมา แล้วสอนว่าอย่าไว้ใจมนุษย์ ถึงเถาวัลย์พันเกี่ยวที่เลี้ยวลด มนุษย์นี้ที่รักอยู่สองสถาน ที่พึงหนึ่งพึงได้แต่กายตน	สะดุ้งแล้วเหลียวแลชะงัดหา ประคองพาขึ้นจนบนบรรพต มันแสนสุดลึกล้ำเหลือกำหนด ก็ไม่คดเหมือนหนึ่งในน้ำใจคน บิดามารดาร์กมักเป็นผล เกิดเป็นคนคิดเห็นจึงเจรจา <i>(พระอภัยมณี: สุนทรภู่)</i>

จากบทประพันธ์จะเห็นว่าคำสอนของพระฤๅษีเป็นสัจธรรม ความจริงแท้ของชีวิต โดยเปรียบเทียบให้เห็นชัดเจนว่า ถึงเถาวัลย์พันเกี่ยวที่เลี้ยวลดก็ไม่คดเหมือนหนึ่งในน้ำใจคน เพราะฉะนั้นอย่าไว้ใจใครง่ายๆ เพราะเรารู้หน้าแต่ไม่รู้ใจ คนที่รักเราจริงแท้คือ บิดา มารดา ให้อภัยทั้งตนเอง และให้คิดก่อนพูดทุกครั้ง

๓ **หลักการวิเคราะห์คุณค่าวรรณคดี**

การอ่านวรรณคดีเพื่อให้ได้รับประโยชน์มากที่สุด ผู้อ่านจะต้องรู้จักวิเคราะห์คุณค่าของวรรณคดี ซึ่งหลักการวิเคราะห์มีดังนี้

๓.๑ **การวิเคราะห์คุณค่าด้านเนื้อหา**

ผู้อ่านต้องอ่านเนื้อหาสาระให้เข้าใจตลอดเรื่อง โดยศึกษาตั้งแต่ที่มาของเรื่อง ประวัติผู้แต่ง คำศัพท์ สำนวนโวหาร โครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก บทสนทนา แก่นของเรื่อง หรือเจตนาของผู้แต่งว่าต้องการสื่อสารอะไรให้แก่ผู้อ่าน และผู้อ่านสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไร เช่น

บทละครนอกเรื่องสังข์ทอง จะเห็นว่าแม้พระสังข์ทองจะเอารูปเงาะเข้าสวมไว้ คนทั่วไปมองว่าพระสังข์ทองเป็นเงาะป่า น่าหัวเราะเยาะ แต่นางรจนากลับมองเห็นสิ่งที่อยู่ภายใน ว่าเป็นคนดี มีน้ำใจ มีคุณธรรม มีความสามารถ และฉลาดหลักแหลม นางรจนาก็เลือกคนที่รูปลักษณะภายนอกไม่งดงาม แต่ภายในเปี่ยมไปด้วยความสามารถ แม้จะถูกไล่ไปอยู่ที่กระท่อมปลายนาแต่นางก็มีความสุขเมื่อได้อยู่กับคนที่ตนรัก

กาพย์เรื่องพระไชยสุริยา เนื้อหากล่าวว่า พระไชยสุริยาเป็นเจ้าเมืองที่ปล่อยปละละเลยไม่ดูแล ตรวจสอบข้าราชการ เปิดโอกาสให้ข้าราชการทุจริต คดโกง ชอบ อันเป็นเหตุให้บ้านเมืองปั่นป่วน และเกิดความล่มจมในที่สุด

การวิเคราะห์คุณค่าด้านเนื้อหา ผู้อ่านจะต้องอ่านเนื้อหาให้เข้าใจตลอดเรื่อง จึงจะสามารถเข้าใจเรื่องราวโดยตลอดและสามารถทราบได้ว่าแก่นของเรื่องคืออะไร ผู้แต่งสื่อสารแนวคิดใดแก่ผู้อ่าน

๓.๒ **การวิเคราะห์คุณค่าด้านวรรณศิลป์**

ผู้อ่านจะต้องพิจารณาทั้งรสของถ้อยคำและรสความ เพื่อให้เห็นความงดงามของภาษาดังบทประพันธ์

พระสุริยลงลับพยัพฝน ถึงทางลัดตัดทางมากลางนา เป็นเงาจ้ำน้ำเงิงดูเว้งว่าง เห็นคุ่มคุ่มหนุ่มสาวเสียงกราวเกรียว	ดุม้วนมนมิตมิตทุกทิศา ทั้งแฝกคาแซมกนกขึ้นรกริ้ว ทั้งกว้างขวางขวัญหายไม่วายเหลียว ล้วนเรือเพรียวพร้อมหน้าพวกปลาเลย <i>(นิราศภูเขาทอง: สุนทรภู่)</i>

จากบทประพันธ์จะเห็นว่ารสของถ้อยคำ คือ การเลือกสรรคำ เพื่อให้เกิดเสียงเสนาะ ที่สร้างอารมณ์ ความรู้สึก และบรรยากาศ เช่น สัมผัสสระ คือ (สุริ)ย - ลง ลับ - พยัพ ลัด - ตัด ทาง - กลาง กก - รก จ้ำ - น้ำ เงิง - เว้ง กว้าง - ขวาง หาย - วาย และสัมผัสอักษร คือ ลง - ลับ ม้วน - มน - มิต - มิต คา - แซม รก - ริ้ว เงา - จ้ำ เว้ง - ว่าง ขวาง - ขวัญ กราว - เกรียว เพรียว - พร้อม และยังสร้างบรรยากาศรอบตัวยามพระอาทิตย์ตกดิน ท้องฟ้ามีดมัว ท้องทุ่งเต็มไปด้วยต้นแฝก คา แซม ทั้งรกและเว้งว่าง เงืององไปด้วยน้ำ จนเกิดความรู้สึกขวัญหาย เมื่อได้ยินเสียงหนุ่มสาว คนที่มาหาปลาจึงรู้สึกอุ่นใจขึ้น

นอกจากความไพเราะอันเกิดจากรสของถ้อยคำแล้ว รสของความนับเป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง รสของความ คือ การกล่าวถ้อยคำให้มีความหมายลึกซึ้งกว้างขวางกว่าถ้อยคำธรรมดา เกิดจากการใช้ความเปรียบหรือการกล่าวข้อความเกินจริง หรือใช้สัญลักษณ์ที่มุ่งให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ความรู้สึกมากกว่ารับทราบข้อเท็จจริง ดังบทประพันธ์

เมื่อแรกเชื่อว่าเนื้อทับทิมแท้ กาลวงว่าหงส์ให้ปลงใจ	มาแปรเป็นพลอยหุงไปเสียได้ ด้วยมิได้ดูหงอนแต่ก่อนมา <i>(ขุนช้างขุนแผน ตอน ขุนแผนบอกกล่าว: ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง)</i>

จากบทประพันธ์เป็นเนื้อความตอนที่ขุนแผนบริภาษนางวันทอง ซึ่งมีความโดดเด่นในการใช้ถ้อยคำเพื่อแสดงความหมายเปรียบเทียบและต้องอาศัยการตีความจากผู้อ่าน เช่น ทับทิมเป็นอัญมณีสีแดงที่มีราคาสูง มีค่ามาก ส่วนพลอยหุง คือ พลอยที่ทำเทียมขึ้นมา จึงมีราคาถูก ส่วนกาและหงส์ เป็นสัตว์ที่ต่างสายพันธุ์กันและถูกให้ค่าต่างกัน ทั้งสองสิ่งจึงถูกนำมาใช้เปรียบเทียบกับค่าของคน ดังที่ขุนแผนบริภาษนางวันทองว่าประพฤติดนไม่เหมาะสม เปรียบได้กับของไม่มีค่าหรือสัตว์ที่ปราศจากความงาม

๓.๓ การวิเคราะห์คุณค่าด้านสังคม

วรรณคดีและวรรณกรรม มักจะสอดแทรกความรู้ สะท้อนวัฒนธรรม สภาพวิถีชีวิต ความคิด ค่านิยม ความเชื่อของผู้คนในสมัยที่แต่ง ผู้อ่านจะต้องอ่านอย่างพิจารณาว่าผู้อ่านได้รับความรู้เรื่องใดบ้าง และได้เห็นสภาพวิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อ ที่แฝงอยู่ในงานประพันธ์อย่างไร

๓.๔ การวิเคราะห์ข้อคิดที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

การอ่านวรรณคดีหรือวรรณกรรม เมื่อผู้อ่านสามารถวิเคราะห์ได้ว่าเรื่องที่อ่านมีคุณค่าด้านเนื้อหา ด้านวรรณศิลป์ ด้านสังคมอย่างไร ผู้อ่านย่อมสามารถมองเห็นข้อคิดต่างๆ ที่สอดแทรกอยู่ในวรรณคดีเรื่องนั้นและเห็นแนวทางในการนำข้อคิดไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยเริ่มจาก

๑) **พิจารณาข้อคิด** การอ่านวรรณคดีและวรรณกรรมทุกเรื่อง ผู้อ่านจะได้รับข้อคิดที่แตกต่างกัน โดยขึ้นอยู่กับวัยและประสบการณ์ของผู้อ่าน ซึ่งผู้อ่านจะต้องพิจารณาว่าเป็นข้อคิดในเรื่องใดและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไร

๒) **นำไปใช้** เมื่อพิจารณาข้อคิดที่ได้จากการอ่านวรรณคดีแล้วว่า สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและเกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม จึงควรน้อมนำข้อคิดที่ได้มาประพฤติปฏิบัติ โดยเริ่มที่ตนเองก่อน จากนั้นจึงขยายไปสู่บุคคลอื่น

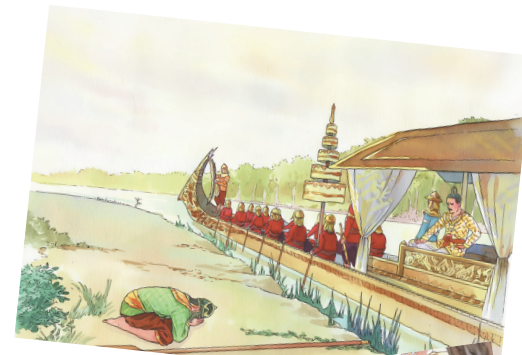
การอ่านวรรณคดีหรือวรรณกรรมจะเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้อ่าน เมื่อผู้อ่านพิจารณาคุณค่าของวรรณคดีครบรอบด้าน ทั้งด้านเนื้อหา ด้านวรรณศิลป์ ด้านสังคม และการนำข้อคิดไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน วรรณคดีหรือวรรณกรรมบางเรื่องอาจจะให้คุณค่าไม่ครบตามที่ผู้อ่านคาดหวัง แต่การอ่านอย่างพินิจพิจารณา เป็นการฝึกกระบวนการคิดได้ดียิ่งวิธีหนึ่ง การวิเคราะห์ของผู้อ่านแต่ละคนอาจไม่เหมือนกัน เพราะความแตกต่างกันด้านความรู้ ความเข้าใจ เพศ และวัย แต่ผู้อ่านจะเข้าใจได้ดียิ่งขึ้นหากผู้อ่านแต่ละคนได้มาเข้ากลุ่มแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน

วรรณคดีเป็นผลงานสร้างสรรค์จากความรู้ ความคิด และภูมิปัญญาอันชาญฉลาดของปราชญ์แห่งแผ่นดินและนับเป็นสมบัติที่เป็นมรดกตกทอดมาถึงลูกหลานไทยทุกคน เป็นหน้าที่ของคนไทยที่จะต้องศึกษาวรรณคดีของชาติให้เข้าใจด้วยการอ่านอย่างพินิจพิจารณา วิเคราะห์คุณค่าของวรรณคดีที่อ่าน เมื่อเห็นคุณค่าย่อมมีความภูมิใจในภูมิปัญญาของบรรพชน ผู้อ่านที่มีวิจารณญาณจะสามารถนำความรู้ ความคิด ข้อเสนอแนะ คติธรรมที่ได้ไปปรับใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิต เช่น นำความรู้ไปใช้อ้างอิงในงานเขียนต่างๆ หรือนำเอาแนวคิด คติธรรมที่ได้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

ตอนที่

วรรณคดีและวรรณกรรม

หน่วยที่

๑

โคลงภาพพระราชพงศาวดาร

ตัวชี้วัด

- สรุบน้ำหนักรวณคดีและวรรณกรรมที่อ่าน (ท ๕.๑ ม.๒/๑)
- วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่าน พร้อมยกเหตุผลประกอบ (ท ๕.๑ ม.๒/๒)
- อธิบายคุณค่าของวรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่าน (ท ๕.๑ ม.๒/๓)
- สรุปความรู้และข้อคิดจากการอ่านเพื่อประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง (ท ๕.๑ ม.๒/๔)

สาระการเรียนรู้แกนกลาง

- การวิเคราะห์คุณค่าและข้อคิดจากวรรณคดีและวรรณกรรมเรื่อง โคลงภาพพระราชพงศาวดาร

โคลงภาพพระราชพงศาวดารเป็นวรรณคดีที่ถ่ายทอดเรื่องราวจากหลายเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ชาติไทย ตั้งแต่สมัยอยุธยาจนกระทั่งถึงสมัยรัตนโกสินทร์ โดยถ่ายทอดผ่านทางบทประพันธ์ประเภทโคลงที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เขียนขึ้นเพื่อประกอบภาพจิตรกรรม โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้คนไทยเกิดความภูมิใจในเกียรติคุณและวีรกรรมที่ควรค่าแก่การยกย่องของบรรพชน

๑ ความเป็นมา

โคลงภาพพระราชพงศาวดาร เกิดขึ้นโดยพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเล็งสรรเรื่องในพระราชพงศาวดาร ให้ช่างเขียนที่มีฝีมือเขียนรูปภาพและให้มีโคลงบอกเรื่องพระราชพงศาวดารตรงที่เขียนรูปภาพติดประจำไว้ทุกกรอบ รูปขนาดใหญ่มีจำนวนโคลงรูปละ ๖ บท รูปขนาดกลางและขนาดเล็กมีจำนวนโคลงรูปละ ๔ บท

การแต่งโคลงนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์บ้าง โปรดเกล้าฯ ให้พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการซึ่งสนทนการประพันธ์แต่งถวายบ้าง ส่วนรูปภาพเรื่องพระราชพงศาวดารก็โปรดเกล้าฯ ให้จัดการประกวดเขียนภาพขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๓๐ แล้วสร้างขึ้นจำนวน ๙๒ ภาพ โคลงที่แต่งมีจำนวน ๓๗๖ บท

เมื่อสร้างสำเร็จใน พ.ศ. ๒๔๓๐ ได้โปรดเกล้าฯให้นำภาพไปประดับพระเมรุท้องสนามหลวง เมื่อครั้งพระราชทานเพลิงพระศพสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าพาหุรัตมณีมัย สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าตรีเพ็ชรุตม์ธำรง สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าศิริราชกกุธภัณฑ์ และพระอัครชายาเธอ พระองค์เจ้าเสาวภาคณาภิรัตน์ ในงานพระเมรุครั้งนี้ยังได้โปรดเกล้าฯ ให้รวบรวมโคลงเรื่องพระราชพงศาวดารให้พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) แต่งบานแผนกย้ายนำโคลงภาพพระราชพงศาวดารกำกับ แล้วพิมพ์พระราชทานแจก

ตัวอย่างภาพในโคลงภาพพระราชพงศาวดาร

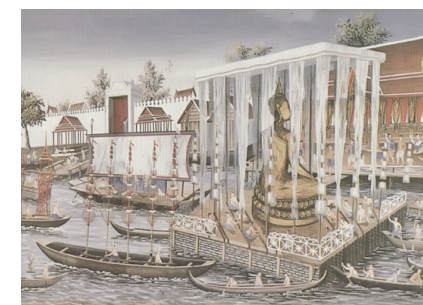
ภาพสร้างกรุงศรีอยุธยา
นายอิม เขียน

ภาพสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทำยุทธหัตถี
กับพระมหาอุปราชา หลวงพิศณุกรรม เขียน

ภาพพระนารายณ์ยกเข้าไปตีพระราชวัง
นายอิม เขียน

ภาพฉลองพระศรีศากยมุนี หน้าพระตำหนักน้ำ
นายวร เขียน

พระยาศรีสุนทรโวหารได้กล่าวไว้ในร่ายนำโคลงภาพพระราชพงศาวดารว่า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าฯ ให้เขียนภาพและแต่งโคลงประกอบภาพพระราชพงศาวดารด้วยมีพระราชประสงค์ที่จะสรรเสริญพระเกียรติคุณของพระมหากษัตริย์ตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงรัตนโกสินทร์ที่มีต่อประเทศชาติและประชาชนชาวไทย ตลอดจนเชิดชูเกียรติและวีรกรรมของหมู่เสวกามาตย์ที่มีความกล้าหาญ ความสุจริต และความกตัญญูต่อแผ่นดิน

นอกจากนี้ ยังมีพระราชประสงค์ที่จะบำรุงฝีมือช่างไทยและสนับสนุนกวีที่มีความสามารถในการประพันธ์ให้ปรากฏชื่อเสียงสืบไป

...พระบาทบรมนรินทร์ ปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ มหิศริสทระษัตริย์ เบญจมรัช ถวัลยราช บรมนารถทรงอนุสร ถึงภูธรนฤบาล ครั่งโบราณอโยธยา สืบเนื่องมาถึงกรุงรัตนโกสินทร์ผลัดบุรี พระคุณมีนานา

...ยังมีหมู่เสวกามาตย์ ที่องอาจสงคราม แลมีความสุจริต ทอดชีวิตรแทนเจ้า ด้วยมูลเค้ากตัญญู ควรเชิดชูความชอบ

...หนึ่งพระประสงค์จะบำรุงผดุงฝีมือช่างสยาม รจเรขงามเอี่ยมสอาด เจริญลาดลายประดิษฐ์ ล้วนวิจิตรพิงชม หนึ่งพระบรมราชประสงค์ จะใคร่ทรงทำนุก ปลูกปรีชา เจริญลาด แห่พนักงานภาพโคลง เพื่อชระโลงชูเชิด เพื่อบรรเจิดเกียรติยศ ให้ปรากฏ ยาววัน...

(ร่ายนำโคลงภาพพระราชพงศาวดาร: พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร))

โคลงสองเรื่องที่คัดมาให้ให้นักเรียนศึกษา ได้แก่

- โคลงประกอบภาพที่ ๑๐ แผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ภาพพระสุริโยทัยขาดคอช้าง พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

- โคลงประกอบภาพที่ ๕๖ แผ่นดินสมเด็จพระเจ้าเสือ ภาพพันท้ายนรสิงห์ถวายชีวิต พระนิพนธ์ในพระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าวรวรณากร (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์)

ภาพพระสุริโยทัยขาดคอช้าง ได้รับรางวัลที่ ๓ เป็นภาพเขียนฝีพระหัตถ์สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ส่วนภาพพันท้ายนรสิงห์ถวายชีวิต ได้รับรางวัลที่ ๑๑ เขียนโดยนายทอง (พระวรรณवादวิจิตร) ปัจจุบันภาพทั้งสองประดับอยู่ ณ พระที่นั่งวโรภาษพิมาน พระราชวังบางปะอิน

๒

ประวัติผู้แต่ง

พระราชประวัติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นพระราชโอรสพระองค์ใหญ่ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี

ตลอดระยะเวลา ๔๒ ปี ที่ทรงครองราชย์ พระองค์ทรงประกอบพระราชกรณียกิจสำคัญมากมาย อาทิ การเลิกทาส การปฏิรูปประเทศ ทั้งในด้านการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา ด้วยพระปรีชาสามารถ ประเทศไทยจึงรอดพ้นจากการเป็นอาณานิคมของมหาอำนาจชาติตะวันตก

งานพระราชนิพนธ์ของพระองค์มีทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง อาทิ พระราชพิธีสิบสองเดือน ไกลบ้าน พระราชนิพนธ์สุภาษิต ลิลิตนิทราชาคริต บทละครเรื่องเงาะป่า กาพย์เห่เรือ เป็นต้น

พระประวัติพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ พระนามเดิมว่า พระองค์เจ้าวรวรณากร เป็นพระราชโอรสลำดับที่ ๕๖ ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและเจ้าจอมมารดาเขียน

กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์เป็นเจ้านายที่ทรงเชี่ยวชาญด้านศิลปศาสตร์ทุกแขนงและมีความรอบรู้ทางอักษรศาสตร์ บทพระนิพนธ์ของพระองค์มีทั้งสารคดีและบันเทิงคดี ทั้งที่ทรงนิพนธ์ขึ้นเองและที่ทรงแปลและดัดแปลงมาจากภาษาอังกฤษ ทรงเป็นนักเขียนเรื่องสั้น โดยใช้พระนามแฝงว่า “ประเสริฐอักษร”

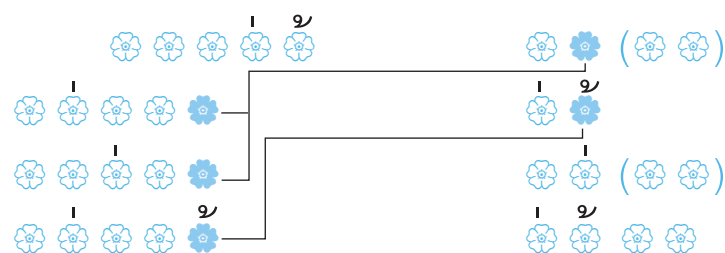
งานพระนิพนธ์ที่เป็นที่รู้จัก เช่น บทละครเรื่องเงาะป่า บทละครเรื่องพระลอ บทละครเรื่องพระราชพงศาวดารไทย ตอนพันท้ายนรสิงห์ ไร่ไยต นิราศไพรโยค นิราศนราธิป เรื่องสั้นเรื่องสร้อยคอที่หาย เป็นต้น

๓ ลักษณะคำประพันธ์

โคลงภาพพระราชพงศาวดาร แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทโคลงสี่สุภาพ

แผนผังและตัวอย่าง โคลงสี่สุภาพ

๐ พันท้ายตกประหม่าสิ้น

โดดจากเรือทูลอุทิศ

พันท้ายนรสิงห์ผิด

หัวกับโขนเรือต้อง

สติคิด

โทษร้อง

บทฆ่า เสียเทอญ

คู่เส้นทำศาล

๔ เรื่องย่อ

โคลงประกอบภาพที่ ๑๐ ภาพพระสุริโยทัยขาดคอช้าง

เนื้อเรื่องกล่าวถึงพระเจ้าบุเรงนองกษัตริย์พม่ายกกองทัพมาตีกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระมหาจักรพรรดิทรงนำกองทัพออกสู้รบ สมเด็จพระสุริโยทัยพระอัครมเหสีจึงทรงเครื่องเป็นชายตามเสด็จไปรบ เมื่อสมเด็จพระมหาจักรพรรดิเสียที พระเจ้าแปรไสรช้างไล่ตามมา สมเด็จพระสุริโยทัยจึงขับช้างออกรับช้างเข้าศึกไว้ เป็นจังหวะเดียวกับที่พระเจ้าแปรจ้วงฟัน สมเด็จพระสุริโยทัยถูกพระแสงของจ้าวฟันสิ้นพระชนม์ชบอยู่กับคอช้าง พระราชนิพนธ์ทั้งสองพระองค์ได้กันพระศพกลับเข้าพระนคร

โคลงประกอบภาพที่ ๕๖ ภาพพันท้ายนรสิงห์ถวายชีวิต

เนื้อเรื่องกล่าวถึงสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๘ (สมเด็จพระเจ้าเสือ) เสด็จโดยเรือพระที่นั่งเอกไชยไปประพาสทรงเปิดที่ปากน้ำ เมืองสาครบุรี (ปัจจุบันคือ จังหวัดสมุทรสาคร) เมื่อเรือพระที่นั่งถึงตำบลโคกขามซึ่งเป็นคลองคดเคี้ยว โขนเรือพระที่นั่งชนกิ่งไม้ใหญ่หักลง พันท้ายนรสิงห์นายท้ายเรือพระที่นั่งตกใจมาก จึงกระโดดขึ้นฝั่งแล้วกราบบังคมทูลให้ทรงลงพระราชอาญา สมเด็จพระเจ้าเสือพระราชทานอภัยโทษ ด้วยเห็นว่าเป็นเหตุสุดวิสัย จึงโปรดเกล้าฯ ให้ตัดศีรษะหุ่นเหมือนแทน แต่พันท้ายนรสิงห์ไม่เห็นด้วย เพราะเป็นการขัดพระราชประเพณี สมเด็จพระเจ้าเสือจึงรับสั่งให้ประหารชีวิต แล้วให้ตั้งศาลเพียงตา นำโขนเรือและศีรษะของพันท้ายนรสิงห์ตั้งเช่นที่ศาลสี่สิบเกียรติกุณมาตราบเท่าทุกวันนี้

๕ เนื้อเรื่อง

โคลงประกอบภาพที่ ๑๐ ภาพพระสุริโยทัยขาดคอช้าง

๐ บุเรงนองนามราชเจ้า

ยกพยุหแสนยา

มอญม่านประมวลมา

ถึงอยุธยาแล้ว

๐ พระมหาจักรพรรดิเฝ้า

วางค่ายรายรัพล

ดำริจักไคร่ยล

ยกนิกรทัพกล้า

๐ บังอรอัศวศผู้

นามพระสุริโยทัย

ทรงเครื่องยุทธพิไชย

เกล็ดชวาทรรคว้าง

จอมรา มัญเษย

ยิ่งเกล้า

สามสิบ หมื่นแฮ

หยุดไถลันครา

ภูวดล สยามเฮย

เพียบหล้า

แรงศึก

ออกตั้งกลางสมร

พิสมัย ท่านนา

ออกอ้าง

เช่นอุป ราชแฮ

ควบเข้าขบวนไคล

๑ พลไกรกองนำเร้า

ช้างพระเจ้าแปรประจัญ

สารทรวงชวดเซผัน

เตลงขับคชไล่ไถ่

๒ นคราญองค์เอกแก้ว

มานมนัสกัตเวที

เกรงพระราชสามี

ขับคเชนทรเช่นค้ำ

๓ ขุนมอญร้อนจ้าวฟาด

ขาดแล่งตราบอระ

โอสรืบกัณพระ

สูญชีพไปสูญสิ้น

โรมรัน กันเฮย

คชไต้

หลังแล่น เติลิตแฮ

หวิดท่ายคชาธาร

กระษัตริย์

ยิ่งล้ำ

มลายพระ ชนม์เฮย

สะอึกสูดัสกร

ฉาดฉะ

หุบดิน

ศพสู่ นครแฮ

พจน์ผู้สรรเสริญ

(โคลงภาพพระราชพงศาวดารพระสุริโยทัยขาดคอช้าง: พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว)

ความรู้เสริม

สถานที่พระราชทานเพลิงพระศพสมเด็จพระสุริโยทัย

เมื่อสมเด็จพระสุริโยทัยสิ้นพระชนม์บนคอช้างในการรบระหว่างกรุงศรีอยุธยากับกรุงหงสาวดี ในสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ หลังจากเสร็จศึกสงครามแล้ว ได้มีการจัดพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพของสมเด็จพระสุริโยทัย ณ บริเวณสวนหลวง เขตพระราชวังหลังในสมัยนั้น ซึ่งต่อมาได้สถาปนาสถานที่บริเวณนี้ขึ้นเป็นวัดสวนหลวงสวรวัตร หรือวัดสวรวัตรเดิม นอกจากนี้ ได้สร้างเจดีย์แบบย่อไม้มุมสิบสองชั้นในบริเวณนั้นด้วย

ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการค้นหาสถานที่ที่ปรากฏในพงศาวดาร เพื่อเรียบเรียงหนังสือประชุมพงศาวดาร เป็นเหตุให้พบตำแหน่งที่ตั้งวัดสวรวัตรและเจดีย์ย่อไม้มุมสิบสอง ต่อมาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงขนานนามพระเจดีย์นี้ว่า พระเจดีย์ศรีสุริโยทัย

จนกระทั่งใน พ.ศ. ๒๕๓๓ รัฐบาลมอบหมายให้กรมศิลปากรเป็นผู้บูรณะซ่อมแซม **พระเจดีย์ศรีสุริโยทัย** ทำให้พบศิลปวัตถุโบราณหลายชนิด เช่น พระพุทธรูป พระเจดีย์จำลอง เป็นต้น ซึ่งโบราณวัตถุเหล่านี้ ปัจจุบันเก็บรักษาอยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา

(พระนครศรีอยุธยา มรดกโลกล้ำค่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น: กระทรวงศึกษาธิการ)

โคลงประกอบภาพที่ ๕๖ ภาพพันท้ายนรสิงห์ถวายชีวิต

๑ สรรเพชญ์ที่แปดเจ้า

เสด็จประพาสทรงปลา

ล่องเรือเอกไชยมา

คลองคดโขนเรือค้ำ

๒ พันท้ายตกประหม่าสิ้น

โดดจากเรือทูลุทิศ

พันท้ายนรสิงห์ผิด

หัวกับโขนเรือต้อง

๓ ภูบาลบำเหน็จให้

พันไม้มอมมออยู่อม

พระโปรดเปลี่ยนโทษปลอม

พันกราบทูลทัดด้วย

๔ ภูมีปลอกกลับตั้ง

จำสั่งเพชฌฆาตฟัน

โขนเรือกับหัวพัน

ศาลสืบกฤตคุณเค้า

อยู่ธยา

ปากน้ำ

ถึงโคก ขามพ้อ

ขัดไม้หักสลาย

สติคิด

โทษร้อง

บทฆ่า เสียเทอญ

คู่เส้นทำศาล

โทษถนอม ใจนอ

มอดม้วย

พันรูป แทนพ้อ

ท่านทิ้งประเพณี

ขอบรร ลัยพ้อ

ฟาดเกล้า

เช่นที่ ศาลแล

คติไว้ในสยาม

(โคลงภาพพระราชพงศาวดารพันท้ายนรสิงห์ถวายชีวิต: พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าวรวงศ์เธอ)

โขนเรีอรูปสัตว์

เรีอรูปสัตว์ เป็นเรีอพระที่นั่งอีกรูปแบบหนึ่งซึ่งมีลักษณะพิเศษ คือ การทำโขนเรีอหรือหัวเรีอให้กว้างขึ้น และเจาะรูให้ปากกระบอกปืนสามารถไพล่ออกมาได้ เพื่อให้เหมาะสำหรับใช้เป็นเรีอปืน และเพื่อให้เป็นที่เกรงขามแก่ศัตรู ทั้งยังมีการแกะสลักรูปสัตว์ที่ดูร้ายน่ากลัวเป็นหัวเรีอ เช่น

เรีอกระบี่ปราบเมืองมาร หัวเรีอแกะเป็นรูปขุนกระบี่หรือลิงสีขาวกำลังแสบปาก เรีอพระที่นั่งลำนี้เดิมถูกระเบิดเสียหายเมื่อสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ ส่วนลำปัจจุบันสร้างขึ้นใหม่ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๐ มีน้ำหนัก ๕.๖๒ ตัน กว้าง ๒.๑๐ เมตร ยาว ๒๖.๘๐ เมตร ลึก ๐.๕๑ เมตร กินน้ำลึก ๐.๒๕ เมตร

เรีอครุฑเหินเห็จ (เรีอครุฑเหิรเห็จ) หัวเรีอเหนือปืนแกะเป็นรูปครุฑสีแดงกำลังขุดนาคร เรีอพระที่นั่งลำนี้เดิมสร้างขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช แต่ถูกระเบิดเสียหายในสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ ส่วนลำปัจจุบันสร้างขึ้นใหม่เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๕ มีน้ำหนัก ๗ ตัน กว้าง ๑.๕๙ เมตร ยาว ๒๗.๕๐ เมตร ลึก ๐.๕๙ เมตร กินน้ำลึก ๐.๓๒ เมตร

เรีอครุฑเทรีจไตรจักร หัวเรีอเหนือปืนแกะเป็นรูปครุฑสีชมพูกำลังขุดนาคร เรีอพระที่นั่งลำนี้เดิมถูกระเบิดเสียหายในสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ ส่วนลำปัจจุบันสร้างใหม่ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๑ น้ำหนัก ๕.๙๗ ตัน กว้าง ๑.๙๐ เมตร ยาว ๒๗.๑๐ เมตร ลึก ๐.๕๒ เมตร กินน้ำลึก ๐.๒๙ เมตร

(นำชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เรีอพระราชพิธี: กรมศิลปากร)

คำศัพท์	ความหมาย
กฤตคุณ	กิตติคุณ หมายถึง ชื่อเสียง เกียรติยศ คุณงามความดี
ขุนมอญ	พระเจ้าแปรซึ่งเป็นกษัตริย์พม่า เหตุที่เรียกว่า ขุนมอญ เพราะพม่าเกณฑ์ชาวมอญผู้อยู่ในปกครองมาเป็นไพร่พลในการรบ
โขนเรีอ	ไม้ที่ต่อเสริมหัวเรีอหรือท้ายเรีอให้งอนเชิดขึ้นไป
คชาธาร	ข้างทรง ข้างพระที่นั่ง
คว้าง	เคลื่อนลอยไปอย่างรวดเร็ว
คู่เส้น	คำโทโทษ เช่น หมายถึง เครื่องเช่นบูชาศาลสองอย่าง คือ โขนเรีอกับศีรชะของพันท้ายนรสิงห์
โคกขาม	ชื่อคลองที่อยู่ในตำบลโคกขาม จังหวัดสมุทรสาคร
ไคล	เดินไป เคลื่อนไป
จ้าว	ขອງ้าว เป็นอาวุธด้ามยาว มีจ้าวอยู่ตรงปลายใต้คอของด้าม มีขอสำหรับสับบังคับข้างได้ ราชศัพท์ใช้ว่า พระแสงขອງ้าว
เตलग	ตะलग เป็นชื่อใช้เรียกชนชาติมอญ
ทรงปลา	ตกปลา
นิกร	หมู่ พวก
ประจัญ	ปะทะ ต่อสู้
ประมวล	รวบรวมให้เข้าระเบียบเป็นหมวดหมู่
แผ้วถวด	แผ้ว คือ ผม ส่วนที่สูงที่สุดของศีรชะ ถวด คือ แผ่นดิน แผ้วถวดจึงหมายถึง พระเจ้าแผ่นดิน
เพชฌฆาต	เจ้าหน้าที่ประหารชีวิตนักโทษ
พยุหแสนยา	พยุหแสนยากร หมายความว่า มีทหารจำนวนมาก
ม่าน	พม่า
มาน	มี
รามัญ	มอญ
โรมรัน	รบพุ่งกัน
สมร	การรบ การสงคราม
สาร	ข้างใหญ่
เอกไชย	ชื่อเรีอพระที่นั่งของสมเด็จพระเจ้าเสือ

ขອງ้าว

๗ บทวิเคราะห์

โคลงประกอบภาพที่ ๑๐ ภาพพระสุริยทนต์ชาดค่อช้างและโคลงประกอบภาพที่ ๕๖ ภาพพันท้ายนรสิงห์ถวายชีวิต มีคุณค่าในด้านต่างๆ ดังนี้

๗.๑ คุณค่าด้านเนื้อหา

โคลงประกอบภาพที่ ๑๐ ภาพพระสุริยทนต์ชาดค่อช้าง กล่าวถึงพระสุริยทนต์ต้องพระแสงของ้าวของพระเจ้าแปรสิ้นพระชนม์บนค่อช้าง เหตุที่สมเด็จพระสุริยทนต์ตัดสินพระทัยสละพระชนม์ชีพก็เพื่อช่วยปกป้องพระมหาจักรพรรดิ พระราชสวามีให้รอดพ้นจากอาวุธของข้าศึก ดังบทประพันธ์

	๕	นงคราญองค์เอกแก้ว	กระษัตริย์
		มานมนัสกัตเวที	ยิ่งล้ำ
		เกรงพระราชสามี	มลายพระ ชนม์เฮย
		ขับคเชนทรเช่นค้ำ	สะอึกสูติศกร

พระสุริยทนต์ทรงมี “มนัสกัตเวที ยิ่งล้ำ” คือ ทรงมีความกตัญญูกตเวทีเป็นเลิศ ทั้งต่อพระราชสวามีตามหน้าที่ภรรยาที่ดีและต่อพระมหากษัตริย์ในฐานะข้าแผ่นดิน ยอมสละชีวิตเพื่อปกป้องผืนแผ่นดินมิให้อริราชศัตรูเข้ามารุกรานได้โดยง่าย พระวีรกรรมดังกล่าวนับเป็นแบบอย่างของความรักชาติและความเสียสละที่คนไทยพึงตระหนักและจดจำยึดถือเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต

โคลงประกอบภาพที่ ๕๖ ภาพพันท้ายนรสิงห์ถวายชีวิต กล่าวถึงวีรกรรมของพันท้ายนรสิงห์ซึ่งเป็นแบบอย่างของข้าราชการที่มีความรับผิดชอบ แสดงให้เห็นถึงความจงรักภักดี ความซื่อสัตย์ ความกตัญญูต่อพระเจ้าแผ่นดิน ยอมสละชีวิตเพื่อรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย และพระเกียรติยศของสมเด็จพระเจ้าเสือ เพื่อไม่ให้ผู้คนครหาดูหมิ่นพระองค์ได้ในภายภาคหน้า และเพื่อรักษาราชประเพณีไว้สืบต่อไป ซึ่งตามพระราชกำหนดอันมีมาแต่โบราณกาลระบุไว้ว่า “ถ้าแหละพันท้ายผู้ใดถือท้ายเรือพระที่นั่งให้ศิระเรือพระที่นั่งนั้นหัก ท่านว่าพันท้ายนั้นถึงมรณโทษให้ตัดศิระเสีย” สมเด็จพระเจ้าเสือจึงจำต้องโปรดให้ประหารชีวิตและทรงให้ตั้งศาลเพียงตาสืบเกียรติคุณพันท้ายนรสิงห์ไว้สืบไป ดังบทประพันธ์

	๖	ภูมิพลอบกลับตั้ง	ขอบรร ลัยพ่อ
		จำสั่งเพชฌฆาตฟัน	ฟาดเกล้า
		โซนเรือกับหัวพัน	เช่นที่ ศาลแล
		ศาลสืบกฤตคุณเค้า	คติไว้ในสยาม

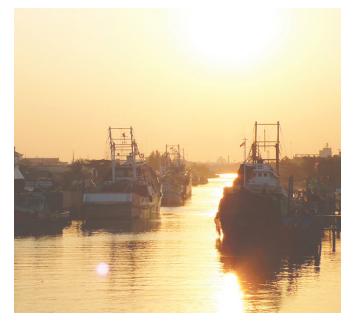
ความรู้เสริม

คลองโคกขามและคลองมหาชัย

“คลองโคกขาม” เป็นคลองในเขตอำเภอเมือง จ.สมุทรสาคร ที่มีความคดเคี้ยวมาก ลักษณะเป็นโค้งข้อศอก กระแสน้ำเชี่ยวมาก ทำให้การเดินทางมีความลำบาก เมื่อครั้งที่พระเจ้าเสือหรือสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๘ พระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาเสด็จประพาสต้นตามลำคลองโคกขามด้วยเรือพระที่นั่งเอกไชย ได้เกิดอุบัติเหตุเรือพระที่นั่งชนกิ่งไม้หัก ทำให้พันท้ายนรสิงห์ถูกประหารชีวิต บริเวณที่ประหารชีวิตพันท้ายนรสิงห์ พระเจ้าเสือโปรดฯ ให้สร้างศาลพันท้ายนรสิงห์ขึ้น และโปรดฯ ให้ขุดคลองตัดทางคดเคี้ยวของคลองโคกขามให้ตรง โดยให้เจ้าพระยาราชสงครามเป็นแม่กองคุมไพร่พลจำนวน ๓,๐๐๐ คน ขุดคลองตัดจากคลองโคกขามตั้งแต่ พ.ศ. ๒๒๔๔ มาเชื่อมกับแม่น้ำท่าจีนขนาดคลองกว้าง ๕ วา ลึก ๖ ศอก เสร็จใน พ.ศ. ๒๒๕๒ ในสมัยของพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ เมื่อขุดเสร็จจึงได้พระราชทานนามว่า “คลองสนามไชย” ต่อมาเปลี่ยนเป็น “คลองมหาชัย” แต่บางครั้งชาวบ้านก็เรียกว่า “คลองถ่าน”

บรรยากาศคลองโคกขาม

คลองมหาชัยในปัจจุบัน

(ที่มา: เส้นทางสุขภาพ สถานที่ท่องเที่ยว ตลาดน้ำวัดไทร)

๗.๒ คุณค่าด้านวรรณศิลป์

โคลงประกอบภาพทั้ง ๒ เรื่อง มีความโดดเด่นด้านการเลือกสรรถ้อยคำที่ทำให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการอย่างเด่นชัด เนื้อความกระชับ ใช้คำน้อยแต่กินความมาก ก่อให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจ ทำให้ผู้อ่านชื่นชมในความกล้าหาญ ซาบซึ้งในความกตัญญู ความจงรักภักดี และความเสียสละของบรรพชนไทย

โคลงประกอบภาพที่ ๑๐ ภาพพระสุริยทนต์ชาดค่อช้าง กวีได้เลือกสรรถ้อยคำที่ไพเราะเสียงและภาพ ทำให้ผู้อ่านสามารถจินตนาการถึงภาพของกองทัพที่ยิ่งใหญ่เกรียงไกรที่เข้าต่อสู้กันอย่างขุละมุนและภาพช้างศึกที่ไล่ตามอย่างกระชั้นชิด ทำให้รู้สึกราวกับได้ร่วมอยู่ในเหตุการณ์จริงดังบทประพันธ์

	๖	ขุนมอญร้อนง้าวฟาด	ฉาดฉะ
		ขาดแล่งตราบอระ	หุบดิน
		โอรสรีบกันพระ	ศพสู่นครแะ
		สูญชีพไปสูญสิ้น	พจนผู้สรรเสริญ

จากบทประพันธ์จะเห็นว่ากวีเลือกใช้คำที่ให้เสียง คือเสียงของง้าวที่กระทบกันดัง “ฉาดฉะ” และสรรคำที่ให้ภาพ “หุบดิน” คำว่า **หุบ** หมายถึง อาการของสิ่งของที่ร่วงพูลลงมา **ดิน** หมายถึง อาการที่สับตัดหรือฟาดตัวไปมาอย่างแรง ร่างของพระสุริโยทัยทรุดลงชบกับคอช้าง สร้างความสะเทือนใจอย่างยิ่ง

โคลงประกอบภาพที่ ๕๖ ภาพพันท้ายนรสิงห์ถวายเป็นชีวิต กวีได้ถ่ายทอดเรื่องราววีรกรรมความกล้าหาญเด็ดเดี่ยวของพันท้ายนรสิงห์ เรียงตามลำดับเหตุการณ์ได้อย่างกะทัดรัด โดยใช้โคลงสี่สุภาพเพียง ๔ บท ทั้งที่พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยากล่าวถึงเหตุการณ์ตอนนี่ว่ายกอนช้างยาวและมีบันทึกลำสนทนาระหว่างสมเด็จพระเจ้าเสือกับพันท้ายนรสิงห์อย่างละเอียด จึงกล่าวได้ว่าโคลงพันท้ายนรสิงห์ถวายเป็นชีวิตมีความโดดเด่นในด้านการใช้คำน้อยแต่กินความมาก กวีสามารถเก็บรายละเอียดเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ได้ด้วยโคลงเพียง ๔ บท นอกจากนี้โคลงบางบทยังมีการเล่นสัมผัสพยัญชนะ ทำให้โคลงมีความไพเราะยิ่งขึ้น ดังบทประพันธ์

	๓ ภูบาลบำเหน็จให้ พันไม่ยอมอยู่ยอม พระโปรดเปลี่ยนโทษปลอม พันกราบทูลทัดด้วย	โทษถนอม ใจนอ มอดม้วย พันรูป แทนพ่อ ท่านทั้งประเพณี

จากบทประพันธ์ปรากฏคำสัมผัสอักษร คือ (ภู)บาล - บำ(เหน็จ) โทษ - ถนอม ยอม - อยู่ - ยอม มอด - ม้วย เปลี่ยน - ปลอม ทูล - ทัด ท่าน - ทั้ง

๗.๓ คุณค่าด้านสังคม

โคลงประกอบภาพพระราชพงศาวดารทั้ง ๒ ภาพ มีความโดดเด่นในด้านการให้คุณค่าทางสังคม ดังนี้

๑) แสดงให้เห็นสภาพเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ คือ แสดงสภาพสังคม และการทำสงครามในสมัยโบราณ ที่ยกกำลังพลจำนวนมากมาต่อสู้กัน แม้ทัพทั้งสองฝ่ายต่างเป็นผู้นำในการออกรบด้วยความกล้าหาญ ดังบทประพันธ์

	๑ บุเรงนองนามราชาเจ้า ยกพยุหแสนยา มอญมานประมวลมา ถึงอยุธยาแล้ว ๒ พระมหาจักรพรรดิเฝ้า วางค่ายรายรัพล ดำรงจึกไคร่ยล ยกนิกรทัพกล้า	จอมรา มัญเฮย ยิ่งเกล้า สามสิบ หมื่นแฮ หยุดไถ่ล้นครา ภูวดล สยามเฮย เพียบหล้า แรงศึก ออกตั้งกลางสมร

จากบทประพันธ์แสดงให้เห็นถึงภาพของการทำสงคราม โดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้นำในการออกรบและตามด้วยกองกำลังทหารที่มีความกล้าหาญเด็ดเดี่ยว กวีเลือกสรรการใช้ถ้อยคำ เพื่อให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพ มองเห็นกองกำลังทหารจำนวนมาก

๒) แสดงให้เห็นถึงคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมของคนไทย คือ แสดงให้เห็นถึงความกล้าหาญของพระสุริโยทัย ที่แต่งพระองค์ตั้งพระมหาอุปราชเสด็จไปรบในกองทัพ ด้วยพระทัยที่กล้าหาญ เด็ดเดี่ยว ด้วยความรักและเสียสละที่มีต่อองค์พระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นพระราชสวามี ทรงใส่ช้างพระที่นั่งเข้าขวางพระคชาธารของพระเจ้าแปร จนถูกจ้วงฟันด้วยพระแสงของง้าวสิ้นพระชนม์ อันนับเป็นวีรกรรมที่ควรค่าแก่การยกย่องสรรเสริญอย่างยิ่ง

ส่วนโคลงประกอบภาพพันท้ายนรสิงห์ถวายเป็นชีวิต แสดงให้เห็นถึงการเคารพกฎหมายระเบียบ ประเพณีของบ้านเมือง ยอมเสียสละชีวิตเพื่อดำรงไว้ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย ขณะเดียวกันก็แสดงให้เห็นถึงคุณธรรมของพระเจ้าแผ่นดินที่ทรงมีพระเมตตาต่อข้าราชการบริพารของพระองค์

	๓ ภูบาลบำเหน็จให้ พันไม่ยอมอยู่ยอม พระโปรดเปลี่ยนโทษปลอม พันกราบทูลทัดด้วย ๔ ภูมิพลอบกลับตั้ง จำสั่งเพชฌฆาตฟัน โจนเรือกับหัวพัน ศาลสืบกฤตคุณเค้า	โทษถนอม ใจนอ มอดม้วย พันรูป แทนพ่อ ท่านทั้งประเพณี ขอบรร ลัยพ่อ ฟาดเกล้า เช่นที่ ศาลแล คติไว้ในสยาม

จากบทประพันธ์จะเห็นว่า “พัน” คือ พันท้ายนรสิงห์ไม่ยอมมีชีวิตอยู่ด้วยความตั้งใจที่จะรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายและรักษาพระเกียรติยศของพระมหากษัตริย์ แม้พระเจ้าเสือจะทรงพระเมตตา แต่พันท้ายนรสิงห์ยังคงยืนกรานที่จะรับโทษ ดังนั้น พระเจ้าเสือจึงรับสั่งประหารพันท้ายนรสิงห์

๗.๔ ข้อคิดที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

การศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและเหตุการณ์สำคัญของชาติ ทำให้ผู้เรียนได้เห็นสภาพสังคม ความคิด ความเชื่อของบรรพบุรุษ ได้เห็นแบบอย่างพฤติกรรมอันดีงามที่สามารถนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตประจำวัน ดังนี้

๑) ความเสียสละเพื่อชาติบ้านเมือง คือ หน้าที่ของคนไทยทุกคนที่ควรยึดถือเป็นแบบอย่างและนำมาปฏิบัติ ประเทศชาติบ้านเมืองจะดำรงอยู่ได้ย่อมต้องอาศัยความเสียสละของคนในชาติ ไม่คิดเห็นแต่ประโยชน์ส่วนตัว ถ้าทุกคนในชาติมองเห็นความสำคัญของการเสียสละ จะทำให้ประเทศชาติพัฒนาไปได้อย่างต่อเนื่อง

๒) ความกตัญญูตเวที เป็นคุณธรรมอันประเสริฐ บุคคลใดที่มีความกตัญญู ผู้นั้นย่อมประสบแต่ความสุขความเจริญและได้รับการยกย่องจากผู้อื่น

๓) การทำหน้าที่พลเมืองดี เป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคนต้องรู้กฎหมายและปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดเพื่อรักษาไว้ซึ่งความสงบสุขของบ้านเมือง

๔) การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ คนไทยทุกคนควรศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และความเป็นมาของชาติเพื่อเป็นข้อคิดเตือนใจให้คนไทยภูมิใจในความกล้าหาญ ความกตัญญู และความเสียสละของบรรพบุรุษที่ช่วยธำรงรักษาผืนแผ่นดินไทยจนตกทอดมาถึงเราในทุกวันนี้

โคลงประกอบภาพพระราชพงศาวดารทั้ง ๒ เรื่อง คือ โคลงภาพพระสุริโยทัยขาดคอช้างและโคลงภาพพันท้ายนรสิงห์ถวายชีวิต แม้จะตัดตอนเรื่องราวในพงศาวดารมาเพียงสั้นๆ แต่ก็เปี่ยมด้วยคุณค่าครบถ้วน เป็นบทร้อยกรองที่แสดงให้เห็นถึงศิลปะในการเลือกสรรถ้อยคำที่ไพเราะ ใช้คำน้อยแต่กินความมาก ใช้คำที่ก่อให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจ ใช้ภาษาที่ทำให้เกิดจินตภาพ อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงคุณธรรมของบรรพบุรุษไทยที่แสดงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ อันเป็นแง่คิดที่ควรยึดถือปฏิบัติและนำมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตต่อไป

คำถาม

ประจำหน่วยการเรียนรู้

๑. สมเด็จพระสุริโยทัย มีบทบาทสำคัญอย่างไรในการต่อสู้กับข้าศึก
๒. “สูญชีพไปสูญสิ้น พจนผู้สรรเสริญ” บทประพันธ์นี้มีความหมายอย่างไรและสอดคล้องกับวีรกรรมของสมเด็จพระสุริโยทัยหรือไม่ จงอธิบายพร้อมทั้งแสดงเหตุผลประกอบ
๓. “พันท้ายนรสิงห์เป็นตัวอย่างของข้าราชการที่มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่” นักเรียนเห็นด้วยกับคำกล่าวนี้อหรือไม่ จงอธิบายพร้อมทั้งแสดงเหตุผลประกอบ
๔. สมเด็จพระสุริโยทัยและพันท้ายนรสิงห์มีคุณธรรมที่ควรเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติอย่างไรบ้าง
๕. นักเรียนได้รับประโยชน์อย่างไรบ้างจากการอ่านเรื่อง โคลงภาพพระราชพงศาวดาร

กิจกรรม

สร้างสรรค์พัฒนาการเรียนรู้

กิจกรรมที่ ๑	ให้นักเรียนเขียนแสดงความคิดเห็นว่าข้อความที่ปรากฏในโคลงประกอบภาพพระราชพงศาวดารตอนใดที่นักเรียนประทับใจมากที่สุด ให้เหตุผล พร้อมทั้งอธิบายคุณค่าด้านวรรณศิลป์ให้ชัดเจน
กิจกรรมที่ ๒	ให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม อภิปรายแสดงความคิดเห็นตามหัวข้อต่อไปนี้ • เหตุใดสมเด็จพระสุริโยทัยจึงตัดสินใจตัดสินใจสละชีพรับศึกกับข้าศึก • หากนักเรียนเป็นพระเจ้าแผ่นดิน เมื่อทราบว่าทรงชนช้างกับสตรีจะรู้สึกอย่างไร • หากนักเรียนเป็นพันท้ายนรสิงห์ เมื่อได้รับพระราชทานอภัยโทษไม่ต้องถูกประหาร นักเรียนจะรู้สึกอย่างไร ทำไมจึงรู้สึกเช่นนั้น
กิจกรรมที่ ๓	ให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม เลือกทำกิจกรรมกลุ่มตามประเด็นที่นักเรียนมีความถนัดและสนใจ ดังนี้ • แสดงบทบาทสมมติตามเนื้อเรื่องตอนสมเด็จพระสุริโยทัยสิ้นพระชนม์ • แสดงบทบาทสมมติตามเนื้อเรื่องตอนพันท้ายนรสิงห์ถวายชีวิต • ฝึกแต่งคำประพันธ์ประเภทกลอนสุภาพ โคลงสี่สุภาพ และอ่านทำนองเสนาะประกอบเรื่อง จากนั้นให้แต่ละกลุ่มนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน และจัดป้ายนิเทศ